

YOSHLAR O'RTASIDA JINOYATCHILIK VA HUQUQBUZARLIKLARNING OLDINI OLISH MASALALARI

Jinoiy odil sudlov fakulteti

3-bosqich talabasi

Ebatov Nurjahon

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning yuzaga kelish sabablari hamda ularning oldini olish masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Yoshlarning huquqiy ongini shakllantirish, ma'naviy tarbiya, bandlikni ta'minlash va ijtimoiy muhitning ta'siri jinoyatchilikka olib keluvchi asosiy omillar sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktika tizimi, ta'lim muassasalari, mahalla va huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamkorligining ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar jinoyatchiligi, huquqbuzarlik, huquqiy ong, profilaktika, tarbiya, bandlik, ma'naviyat, ijtimoiy muhit.

KIRISH

Jamiyat taraqqiyoti va barqarorligi, avvalo, huquqiy tartib-intizomning ta'minlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu nuqtayi nazardan, yoshlar o'rtasida sodir etilayotgan jinoyatlar va huquqbuzarliklar masalasi zamonaviy jamiyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Chunki yoshlar ijtimoiy jihatdan eng faol qatlam bo'lib, ularning xulq-atvori, huquqiy ongi va ma'naviy qarashlari jamiyatning kelajak rivojini belgilab beradi. Yoshlar orasida huquqbuzarliklarning ko'payishi esa ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

So'nggi yillarda O'zbekistonda huquqbuzarliklarning oldini olish, ayniqsa yoshlar bilan ishlash masalalariga davlat siyosati darajasida e'tibor qaratilmoqda. Huquqiy islohotlar, profilaktika tizimini takomillashtirish, yoshlarning bandligini ta'minlash va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, rasmiy statistik ma'lumotlar yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va ma'muriy huquqbuzarliklar holati hanuz dolzarb ekanini ko'rsatmoqda.

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning yuzaga kelishiga ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy omillar majmui ta'sir ko'rsatadi. Oilaviy tarbiya muammolari, huquqiy madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganligi, ishsizlik, bo'sh vaqtni samarali tashkil etishdagi kamchiliklar hamda zamonaviy axborot muhitining salbiy ta'siri ushbu jarayonni kuchaytiruvchi omillar sirasiga kiradi. Shu sababli mazkur muammoni faqat huquqiy choralar bilan emas, balki keng qamrovli ijtimoiy-pedagogik yondashuv asosida hal etish zarur.

ASOSIY QISM

So'nggi yillarda O'zbekistonda yoshlar o'rtasida sodir etilayotgan jinoyatlar va huquqbuzarliklar masalasi alohida e'tibor talab qilayotgan ijtimoiy muammoga aylandi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, ma'muriy huquqbuzarliklar va jinoyatlar sodir etgan shaxslar orasida 18–30 yoshdagi yoshlar ulushi sezilarli darajada yuqori bo'lib qolmoqda. Bu holat yoshlarning jamiyatdagi ijtimoiy moslashuvi, huquqiy ongi va tarbiyasi bilan bog'liq masalalarni qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi [1].

Yoshlar o'rtasida eng ko'p uchraydigan huquqbuzarliklar qatoriga mayda bezorilik, jamoat tartibini buzish, yo'l harakati qoidalariga rioya etmaslik, tan jarohati yetkazish hamda mulkka zarar yetkazish holatlari kiradi. Ayrim hollarda esa og'ir va o'ta og'ir jinoyatlar ham qayd etilmoqda. Bu holat jamiyatda yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning kelib chiqishiga bir qator ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy omillar ta'sir ko'rsatadi [2]. Avvalo, oilaviy tarbiya masalasi muhim o'rin tutadi. Oilada nazoratning yetishmasligi, ota-onalarning farzand tarbiyasiga loqayd munosabati yoshlarning salbiy muhitga tushib qolishiga zamin yaratadi.

Ikkinchi muhim omil sifatida huquqiy madaniyatning pastligi qayd etiladi. Ko'plab yoshlar o'z xatti-harakatlarining huquqiy oqibatlarini to'liq anglab yetmaydi. Huquqiy bilimlarning yetarli emasligi mayda huquqbuzarliklarning jinoyatga aylanib ketishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois ta'lim muassasalarida huquqiy tarbiyani kuchaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuningdek, ishsizlik va bandlik masalasi ham yoshlar jinoyatchiligiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biridir. Doimiy ish joyiga ega bo'lmagan, bo'sh vaqti ko'p bo'lgan yoshlar turli salbiy illatlarga moyil bo'lishi

mumkin. Bu holat ayniqsa shahar va shahar atrofi hududlarida yaqqol namoyon bo‘ladi [3].

Axborot texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlarning ta’siri ham e’tibordan chetda qolmasligi lozim. Nazoratsiz axborot oqimi, zo‘ravonlik va noqonuniy xatti-harakatlarni targ‘ib qiluvchi materiallar yoshlar ongiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu esa ularning xulq-atvorida tajovuzkorlik va befarqlikning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Yoshlar o‘rtasida jinoyatchilikning oldini olishda profilaktika tizimi muhim ahamiyatga ega. Profilaktika faqat huquqbuzarlik sodir etilgandan keyin jazolash bilan cheklanmasdan, huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o‘z ichiga oladi [4].

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirildi. Profilaktika inspektorlari faoliyati takomillashtirilib, ular mahalla, ta’lim muassasalari va jamoatchilik bilan yaqin hamkorlikda ishlamoqda. Mahallalarda “yoshlar daftari” tizimining joriy etilishi muammoli yoshlarni aniqlash va ularga individual yondashuvni ta’minlashga xizmat qilmoqda.

Ta’lim muassasalarida huquqiy targ‘ibot tadbirlarini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Ma’ruzalar, davra suhbatlari, treninglar orqali yoshlarning huquqiy ongini oshirish, ularni qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash mumkin. Bu jarayonda pedagoglar va psixologlarning hamkorligi muhimdir [5].

Yoshlar jinoyatchiligining oldini olishda faqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning sa’y-harakatlari yetarli emas. Bu jarayonda oila, ta’lim muassasalari, mahalla va jamoatchilik tashkilotlarining hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir ijtimoiy institut o‘z vazifasini mas’uliyat bilan bajargandagina ijobiy natijaga erishish mumkin. Davlat tomonidan yoshlar siyosati doirasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, jumladan, bandlikni ta’minlash, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, sport va madaniy tadbirlarni kengaytirish yoshlarning salbiy muhitdan uzoqlashishiga xizmat qiladi. Yoshlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish ularning huquqbuzarlikka moyilligini kamaytiradi [6].

Yoshlar o‘rtasida jinoyatchilikka qarshi kurashishda tarbiya va ma’naviyat masalasi alohida o‘rin tutadi. Ma’naviy barkamol, vatanparvar va mas’uliyatli shaxsni tarbiyalash huquqbuzarliklarning oldini olishning eng samarali yo‘llaridan biridir.

Milliy qadriyatlar, an'analar va axloqiy me'yorlarni yoshlar ongiga singdirish ularni jamiyatga foydali inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yoshlar o'rtasida jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning oldini olish masalasi zamonaviy jamiyat taraqqiyoti uchun muhim va dolzarb vazifalardan biridir. Yoshlar jamiyatning eng faol va kelajakni belgilovchi qatlamini tashkil etganligi sababli, ularning xulq-atvori va huquqiy ongini shakllantirish davlat va jamiyat oldidagi ustuvor mas'uliyat hisoblanadi. Statistika ma'lumotlari yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar hali ham mavjudligini ko'rsatib, ushbu muammoni chuqur va tizimli yondashuv asosida hal etish zarurligini tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yoshlar jinoyatchiligiga olib keluvchi omillar ko'p qirrali bo'lib, ular ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy muhit bilan chambarchas bog'liqdir. Oilaviy tarbiya masalalaridagi kamchiliklar, huquqiy madaniyatning yetarli darajada shakllanmaganligi, bandlik muammolari hamda nazoratsiz axborot muhitining salbiy ta'siri yoshlarning huquqbuzarlikka moyilligini kuchaytiradi. Shu bois jinoyatchilikning oldini olish faqat jazolash choralariga tayanmasdan, profilaktika va tarbiyaviy yondashuvlar orqali amalga oshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **Yoshlar siyosatini amalga oshirish va huquqbuzarliklarning oldini olish chora-tadbirlari to'g'risida.** – Toshkent, 2017.
2. Abdullayev A.X. **Huquqbuzarliklar profilaktikasi va ijtimoiy muhit.** – Toshkent: Fan, 2016. – 224 b.
3. Yo'ldoshev J.G'. **Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish masalalari.** – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 198 b.
4. Xodjayev B.X. **Yoshlar tarbiyasi va ijtimoiy xavfsizlik.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 210 b.
5. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. **Huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha metodik tavsiyalar.** – Toshkent, 2021.
6. Abdurahmonova N.T. **Yoshlar muammolari va ularning ijtimoiy-huquqiy yechimlari.** – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 184 b.

